

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXII, св. 3–4



ISSN 0350–185x

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ  
И  
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

## ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXII, св. 3–4

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горјан-Премк, др Рајна Драгићевић,  
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,  
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,  
др Предраг Пипер, др Слободан Реметић, др Живојин Сјанојчић,  
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,  
др Викјор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД

2016

*Глагольный вид: Грамматическое значение и контекст //*  
*Verbal Aspect: Grammatical Meaning and Context.*

Под редакцией Розанны Бенаккьо

Die Welt der Slaven, Sammelbände/Сборники, Herausgegeben von  
Peter Rehder und Igor Smirnov, Band 56, München – Berlin –  
Washington/D.C.: Verlag Otto Sagner, 2015, 609 стр.

1. Аутономност аспектологије као лингвистичке дисциплине која за предмет истраживања има – теоријски и дескриптивно, компаративно и типолошки – питања везана за проучавање глаголског вида и средстава његовог испољавања, односа вида са другим граматичким и лексичко-семантичким категоријама (нпр., време, број, модалност итд.), те категорија акционалности, теличности итд., потврђује и чињеница да при Међународном комитету слависта, као једна од најмлађих, делује Аспектолошка комисија, настала трудом С. Каролака.<sup>1</sup> Зборник *Глагольный вид: Грамматическое значение и контекст* представља резултат рада са Треће међународне конференције Аспектолошке комисије Међународног комитета слависта, која је одржана 2011. године на Падовском универзитету. Научни састанак је окупио преко 60 учесника из 18 земаља, а од 51 саоп-

---

<sup>1</sup> До сада је одржано пет састанака ове комисије: 15. септембра 2008. (Охрид, Македонија): „Типология глагольного вида в славянских и неславянских языках (синхрония и диахрония)“, што представља тему петогодишњег плана рада ове комисије (2009–2013); од 22. до 26. септембра 2009. (Гаспра на Криму, Украјина): „Типология глагольного вида/аспекта: проблемы, поиски, решения“ (зборник објављен у Симферопљу, 2014); од 30. септембра до 4. октобра 2011. (Падова, Италија): „Глагольный вид: грамматическое значение и контекст“; од 10. до 14. јуна 2013. (Гетеборг, Шведска): „Семантический спектр славянского вида“; од 13. до 15. новембра 2015. (Кјото, Јапан): „Аспектуальная семантическая зона: типология систем и сценарии диахронического развития“.

штеног реферата у овај зборник, који је уредила Розана Бенакјо, ушла су 43.<sup>2</sup> Циљ конференције био је разматрање појаве различитих фактора контекста (лексичког, синтаксичког, ситуативног и др.) на избор видских грамема и на реализацију одређених аспектуалних значења. Радови у зборнику су дати абecedним редом према почетном слову презимена аутора у латиничкој транскрипцији, а у овом напису покушаћемо да их, условно, представимо кроз тематске целине и приступе.

2. Најпре се могу издвојити радови који својим предметом у најужем смислу одражавају наслов зборника, а то су елементи контекста који одређују избор вида. На првом месту био би рад једног од водећих аспектолога данашњице – А. В. Бондарка (A. V. Bondarko): „Глагольный вид: система и среда“ (117–130). У раду се разматра интеракција између глаголског вида као елемента граматичког система и његовог контекста (лингвистичког и екстралингвистичког, парадигматског и синтагматског) и указује се на везу морфолошких, синтаксичких, лексичких и лексичко-граматичких елемената аспектуалности и њихове везе са говорном ситуацијом. У реферату „Частные значения глаголов НСВ или контекстно-обусловленные аспектуальные значения с глаголом НСВ в русском языке“ (145–153) В. С. Храковски (V. S. Chrakovskij), полазећи од досадашњих одређења чланова видске опозиције, и дискутујући о њима, указује на то да је суштина видске опозиције у томе што се као главна значења несвршених глагола могу издвојити симултаност, спецификована референцијалност, контекстуална дуративност или прогресивност насупрот ретроспективном, спецификовано фактитивном значењу свршених глагола. Анализа граматичког контраста, како показује Ј. Н. Ремчукова (E. N. Remčukova) у раду „Видовой контраст как разновидность грамматического контраста“ (421–427), укључује и семантичке, експресивне и прагматичке одлике функција вида у дискурсу. Супротстављајућу лексему по граматичком значењу вида и стања, њиховим актуализовањем могу се пренети различите поруке аутора, што она показује на бројним примерима из књижевних дела. Сложеност граматичке, по речима ауторке – морфолошке категорије глаголског вида и њене међузависности са другим категоријама и чиниоцима

---

<sup>2</sup> Уп. и Возводић, Дојчил, „III конференција (Глаголски вид: граматичко значење и контекст) и сједница Комисије за аспектологију Међународног славистичког комитета (Падова, 30. септембра – 4. октобра 2011).“ *Зборник Мајице српске за славистику* 81 (2012): стр. 265–270.

контекста показује се и у раду Ј. Ј. Титаренко (Е. Ја. Titarenko): „Семная формула и принцип функционирования видов русского глагола в контексте“ (505–518). Наиме, у студији се анализира веза вида и теличности, временске локализације, јединичности и итеративности, а на крају се предлаже семантичка формула вида. У раду „Ограничения на вариативность видовых глагольных форм и некоторые функции видового противопоставления“ (545–559) В. М. Труб (V. M. Trub) истражује факторе који утичу на избор вида, односно спој у случају сложеног предиката када је један глагол подређен другом. Посебно се истражује анафорска функција несвршеног вида када упућује на претходно поменути информацију у тексту. С. Славкова (S. Slavkova) у раду „Актуализация аспектуальных значений в высказывании на материале русского и болгарского языков“ (467–479) указује на међусобни утицај различитих граматичких структура приликом образовања исказа на семантичком, синтаксичком нивоу и нивоу дискурса, а у анализу се укључују и примери из италијанског језика.

3. Двовидским глаголима, њиховој контекстуалној видској вредности и значењу посвећена су два рада. Предмет рада Н. В. Андросјук (N. V. Androsjuk): „Биаспектив и контекст“ (21–34) јесте статистичка анализа контекстуалне реализације двовидских глагола као свршених или несвршених. Разматрано је око 500 глагола у 45.000 контекста из последње две деценије на основу Националног корпуса руског језика и са интернета (Јандекс, Рамблер). Прво су анализирани глаголи домаћег порекла (*венчать, даровать, писать*), којих према ауторки има 65, или 6%, па потом глаголи са страном основом (*авторизовать, класифицировать*), којих је око 1000. Анализа је показала да има глагола код којих доминира један од видова, али и оних који се подједнако употребљавају у оба вида. Још један закључак на основу посматраних примера јесте да имперфективизација и перфективизација не доприносе уклањању двовидности у руском, а код неких се двовидност наставља и када су префиксирани, као *переквалифицировать*. Такође, од 1028 глагола са списка из речника, само се 16 не користе, а овај систем је отворен јер се јављају нове јединице као вид адаптације стране лексике. Други је рад Љ. Спасова (Lj. Spasov): „Видот на глаголите со наставките -ира/-из-ира во современиот македонски стандарден јазик“ (481–488), у коме се пажња посвећује глаголима који на основу творбене морфеме имају предвидљиву двовидност. Међутим, употреба ових глагола и њи-

хових префиксала у различитим стиловима македонског језика одређује се узуалном и прескриптивном нормом. Како је овај рад настао у оквиру семантичке теорије аспекта С. Каролака, тј. теорије сложених аспекатских конфигурација, класификација ових глагола зависи од аспекатске вредности корена и показује се како се заправо образују њихове видске конфигурације.

4. Врло блиска двовидности, а за неке ауторе то би и била, јесте појава видске хомонимије на релацији књижевни језик – дијалекат, о којој је писала О. Г. Ровнова (О. G. Rovnova) у раду „Аспектуальные омонимы в современном русском литературном и диалектном языке“ (429–438), на материјалу *Архангелског дијалекатског речника*. Видски хомоними су, према овој ауторки, глаголи исти по форми, по коренском и афиксалном саставу, али чије се аспектуалне карактеристике разликују у књижевном језику и дијалектима. Она анализира видске хомониме и акционална својства код глагола са префиксом *до-* и код глагола кретања с префиксом *с-* (типа *говорить–договорить, идти–сойти*) у дијалекту и књижевном језику.

5. Односу вида и времена, тј. дистрибуцији вида у одређеним глаголским облицима и њиховим значењима посвећено је такође неколико радова. Проблемима употребе глаголског вида у историјском презенту у чешком бавио се Ф. Есван (F. Esvan) у раду „Aspectual Opposition in the Different Contexts of the Historical Present in Czech“ (211–216). Аутор је на основу великог броја примера покушао да покаже разлику између наративног, „класичног историјског презента у наратији“, и „табуларног“ презента, којим се исказује да се нека радња везује за одређени моменат. Разлика се огледа у опозицији свршено : несвршено, нарочито приликом транспозиције у прошло време. Код овог другог типа презента немогуће је задржати несвршени вид. За разлику од наративног презента, који има свој еквивалент са истом видском грамомом у прошлом времену, табуларни презент га нема (*Владимир седи<sup>несвр.</sup> за столом у кухињи* → *Владимир је седео<sup>несвр.</sup> за столом у кухињи*, али *Она умире<sup>несвр.</sup> у Лондону 1923. године* → *Она \*је умирала<sup>несвр.</sup> / је умрла<sup>свр.</sup> у Лондону 1923. године*). У раду Е. Фортуина и Х. Плујмграфа (E. Fortuin, H. Pluimgraaff): „Aspect of Imperative in Slovene as Compared to Russian“ (217–230) испитивана је употреба глаголског вида у императиву. За разлику од руског, императив је у словеначком уобичајенији од свршених глагола, а од несвршених може бити код ателичних

глагола, код глагола који експлицитно изражавају дуративност, у неким хабитуалним контекстима, код глагола менталних активности, код забрана у негираним предикатима и сл. Предмет рада Д. Војводића (D. Vojvodić): „Славјанский презенс-футурум совершенного вида в отрицательно-вопросительном контексте“ (573–583) јесу негирани апелативни искази у презенту за исказивање будућности од глагола свршенога вида у упитним контекстима типа: *Зашто не дођеш = дођи* у руском, српском и другим словенским језицима. Показује се да супституција глаголом супротног вида мења значење, јер се императивно значење у овом контексту не може пренети несвршеним глаголом. Типолошким истраживањима припада рад Х. Томоле (H. Tammola): „Перфектное значение: значение вида и контекст“ (529–544), у коме истражује граматичка (видско-временска) и лексичка средства за исказивање значења перфекта, с обзиром на чињеницу да постоје тзв. перфекатски и неперфекатски језици, тј. језици који познају форму перфекта и они који овај глаголски облик немају.

6. Питањима исказивања пасивне дијатезе посвећена су два рада. Најпре је то рад В. И. Гаврилове (V. I. Gavrilova): „Об объеме понятия «декаузативный глагол»: Возвратные глаголы-сказуемые совершенного вида страдательного залога в русском языке“ (231–249), чији је циљ био да утврди критеријуме за откривање контекста у којима рефлексивни свршени глагол може бити интерпретиран као пасив. Допринос познавању пасива у два језика дала је и Ј. В. Петрухина (E. V. Petruchina) у раду „Вид в грамматическом контексте пассива на материале русского и чешского языков“ (403–420). Циљ је да се објасни асиметрија у образовању пасивних конструкција у зависности од вида у руском (рефлексивни пасив обично се формира од глагола несвршеног вида, спорадично од свршеног) у поређењу са чешким, где је уочљива симетрија. Сложено семантичко-деривационо-функционално међудејство и узајамност објашњени су на примерима из црквенорелигиозног дискурса.

7. Већи број радова посвећен је вези глаголског вида и лексичке семантике. Ј. Д. Апресјан (Ju. D. Apresjan) у раду „Глагол *видеть*: лексикографическое описание“ (35–54), у складу са принципом интегралног лингвистичког описа, на основу *Активнога речника рускога језика*, према коме корисник треба да буде снабдевен свим информацијама за коректну употребу лексеме, представљен је глагол



*видеть* у садејству свих граматичких и семантичких особености, што, поред дефиниције, подразумева и информације о актантама, модификаторима, лексичко-семантичкој спојивости, али и лексичким парадигматским односима (синонимији, антонимији, деривацији итд.). Градуелни глаголи контрастивно се анализирају у енглеском и руском језику у коауторском раду П. М. Бертинета и А. Лентовске (P. M. Bertinetta, A. Lentovskaja): „Degree Verbs: a Contrastive Russian – English Analysis“ (93–115). Најпре се указује на семантичке особености глагола којима се исказује развој нечег у завршном степену, градуелности, док се у другом делу разматра материјал. Примењен је приступ „гроздова“ (cluster verb) Лауре Јанде, којим се надилази традиционални модел глаголских видских парова и потпуније сагледавају видске и акционалне карактеристике глагола. У руском је процес градуелности лексикализован и може се исказати префиксима, те се издвајају три групе: градуелни глаголи, резултативни и резултативни с градуелном компонентом. Пример за чисту градуелност може представљати пар: *желтеть: пожелтеть*, док, рецимо, у грозду глагола *капать* уочавамо преклапање различитих акционалних – градуелно/резултативних значења: *покапать* – делимитативни, *закапать* – ингресивни, *капнуть* – семелфактивни, *покапывать* – секундарна имперфективизација итд. Аспекатске карактеристике глагола *йојесџи* и *йојџи* у руском језику, али са освртом на друге словенске језике, анализирао је М. Ј. Гловинска (М. Ја. Glovinskaja) у раду „Роль прагматики в формировании видовой парности: Глаголы *поесть* и *попить* в современном русском языке“ (259–266). Наиме, она указује да у одређеном прагматичком контексту, уз одговарајућу квантификацију, глагол *поесть* може исказати и несвршеност: *йојесџи нешџо за десџи минуџа*, док је *попить* у овом смислу непарна лексема. Рад И. Б. Шатуновског (И. В. Šatunovskij): „Глаголы мысли и вид“ (489–503) посвећен је анализи руских глагола *думать* и *подумать* и вези вида и акционалног значења и менталних активности. Семантиком одређених група несвршених глагола бави се Ј. В. Урисон (Е. V. Uryson) у раду „Предпочтительно актуальные глаголы в русском языке“ (561–572). Она истиче да глаголи неких семантичких група указују заправо на моменат говора или неки други фиксирани моменат, дакле, на актуелно трајање, док друга значења они не могу исказати. Такви су глаголи са општим лексичким значењем „јести, пробати“ итд., стативни глаголи са значењем боје, стативни глаголи положаја у простору, глаголи којима се изражава трајање, вишекратност, те они немају могућности изражавања теличних значења.

8. Деривационо-семантичком темом бави се Ј. В. Горбова (Е. V. Gorbova). У њеном раду „Русский вид в контексте футурума“ (267–281) представљен је експеримент спроведен за изучавање могућности образовања видских парова у зависности од акционалности (81 анкета – реализација грамеме несвршености у футурском контексту јединичности и претериталном контексту итеративности).

9. Могућност образовања глаголских именица у зависности од акционалне класе глагола представља предмет интересовања Ј. Е. Пчелинцева (Е. Ё. Pčelinceva) у раду „Аспектуальная характеристика отглагольных имен действия в русском, украинском и польском языках“ (389–402). Њен закључак је да глаголи који изражавају реалну количинско-временску границу (интензивност, многоструконост, трајање, фазност, лимитативност) не образују девербативе.

10. Изражавању вишекратности, поновљености или хабитуалности радње посвећен је већи број истраживања, што на материјалу једног језика, што контрастивних. У раду А. Дерганца (А. Derganc): „К употреблению глагольного вида в многократном/узусуальном значении в слованском языке“ (171–148) циљ је био да се утврди веза између употребе свршеног и несвршеног вида у итеративним и хабитуалним контекстима у словеначком језику, на корпусу *Нова беседа*, с обзиром на то да су многа истраживања показала да се у словеначком свршени вид користи на месту где се у руском користи несвршени. В. Диберс (V. Dübbers) у раду под насловом „Factors for Aspect Choice in Contexts of Open Iteration in Czech“ (197–209) анализира факторе који утичу на избор вида при изражавању неограничено понављаних ситуација у чешком језику, а иако у наслову не стоји, учињено је поређење са руским. Фактори микроструктуре јесу они који усмеравају фокус микроситуације и могу се представити као присуство унутрашње структуре која одређује видско профилисање, док су на макроплану то: итеративни квантификатори, оквир негације и квантификације, информациона структура, дистрибуција актаната. Показатеље хабитуалности у македонском језику издваја И. Пановска-Димкова (I. Panovska-Dimkova) у раду „Accompanying Indicators of Habitualness in Modern Macedonian“ (381–387), у склопу семантичке теорије глаголског вида С. Каролака. То су: 1) показатељи генеричке референције: множина именске групе, заменица *секој*, безагентивне реченице; 2) показатељи временских околности који одговарају на питања *кого*; 3) показатељи динамике понављања,

који се добијају на питање *колику честіо, на колку време*; 4) показатељи дужине интервала. Средства изражавања итеративности и хабитуалности у горњолужичком у поређењу са чешким и руским анализира Л. Шолце (L. Scholze) у раду „Глагольный вид и повторяемость/хабитуальность в верхнелужицком и чешском языках в сравнении с русским языком“ (451–466). Закључује да на избор вида утиче теличност, као и акционалне карактеристике глагола, односно да ли је значење тотално-терминативно или градуелно-терминативно. Такође, она указује и на разлике између стандардног горњолужичког и разговорног. У коауторском контрастивном раду А. Барентсена, Р. Гениса, М. ван Дејкерен-Храбове, Ј. Калзбек и Р. Лучића (A. Barentsen, R. Genis, M. van Duijkeren-Hrabova, J. Kalsbeek, R. Lučić): „В поисках сходств и различий между русским, польским, чешским и сербохорватским языками при выборе вида в случаях ограниченной кратности“ (55–78) истражује се вид перфекта у реченицама са маркерима за ограничено понављање радње (*двайуӣ, ӣриуӣ, неколико ӣуӣа* и сл.). Анализирано је 500 примера паралелно преведених на сваки од ових језика, а резултати показују да су занемарљиве разлике у избору вида међу језицима, а кључна је перспектива – нарација или ретроспекција. Међутим, у наративном типу доминира свршени, а у ретроспективном несвршени вид без обзира на језик. Р. Бенакјо и М. Пила (R. Benacchio, M. Pila) у раду „Глагольный вид в контекстах неограниченной кратности в словенском языке в сопоставлении с русским“ (79–91), заснованом на анализи паралелизованог корпуса новијих књижевних дела, покушавају утврдити факторе који условљавају избор вида у словеначком и руском језику у реченицама којима се исказује неограничена понављана радња. Наиме, словеначки користи чешће свршени вид него други словенски језици, те се испитује каква је употреба вида за понављане ситуације и хабитуалне догађаје. У словеначком главну улогу игра акционално значење глагола, тј. лексичка семантика глагола и други елементи контекста (објекат, прилози итд.). Насупрот томе, у руском унутрашња структура, тј. лексичка семантика не игра никакву улогу при избору вида: употреба несвршеног вида неутрализује различите акционалне карактеристике. Категорија глаголског вида изражава се на микронивоу, а не на макронивоу.

**11.** Категоријом теличности баве се два рада. Први у садржају је контрастивно-типолошки Ј. М. Чекалине (Е. М. Секалина): „Пределность/непределность и грамматические средства выражения

аспектуалности в языке с категорией вида и без нее на материале русского и шведского языков“ (155–170), у коме се анализирају терминативни глаголи у језицима у којима је категорија теличности граматикализована односно није. У шведском терминативни глаголи имају централно место у семантичком пољу аспектуалности, из чега проистиче знатан број глагола са двојном аспектуалном природом, која може у зависности од контекста изразити теличне и ателичне ситуације. У руском је граматичка опозиција између свршених и несвршених глагола семантички заснована на аспектуалном значењу терминативних глагола. На примеру превода романа *Мајсџор и Маргаритта* показано је како се исказује теличност код руских несвршених глагола. Општа разматрања категорије теличности доноси рад С. Тофоске (S. Tofoska): „Telicity as a Semantic Aspectual Category“ (519–528). У складу са Каролаковим учењем, ауторка теличност посматра као семантичку аспектуалну карактеристику, тј. као унутрашњу компоненту категорије аспекта, за разлику од других приступа, у којима је то лексичко-семантичка категорија.

**12.** Изражавању таксиса, тј. вези вида и таксиса посвећена су два рада. Предмет рада В. Броја (W. Brew): „Вид глагола молизско-славјанског језика в контексте некоторых союзов“ (131–144) јесте изражавње таксиса (антериорности, потпуне и делимичне симултаности, прекинуте и неутралне постериорности) у језику Молиских Словена (одређен је као јужнословенски микројезик у јужној Италији). Како овај дијалекат има двојно изражавање аспекта – имперфекат : перфекат (под утицајем италијанског језика) и свршени : несвршени вид, образују се контрадикторне видске комбинације. Други са сличном темом је рад Т. В. Милијареџи (T. V. Milliaressi): „Видовое выражение неиконического/иконического порядка следования действий“ (359–372), заснован на материјалу руског и француског језика. Како се закључује, веза иконичког или неиконичког представљања следа догађаја исказаних таксисним глаголима који означавају трајање и лимитативност представља основна средства преноса бројних логичко-онтолошких односа између акционалности и говорникове субјективне оцене њиховог значења.

**13.** Два рада као свој предмет имају однос вида и модалности. То је, најпре, рад В. Климонова (V. Klimonov): „Взаимодействие модальности и аспектуальности в русском языке“ (325–333), који показује да је агентивна модалност повезана са несвршеним, а епистемичка

са свршеним видом. У раду „Модальный инкремент в семантике отрицательного имперфектива“ (373–380) Ј. В. Падучева (Е. V. Padučeva) разматра две класе глагола у којима глаголи несвршеног вида добијају у одричном контексту ново значење (деагентивни глаголи стања и тренутни глаголи: *находить*, *попадать*) и како код њих долази до пораста модалности.

**14.** Х. Р. Мелиг (Н. R. Mehlig) у раду „Бытийность и категория вида в русском языке“ (335–357) анализира, на примерима у перфекту, везу између категорије егзистенцијалности и вида и показује разлику у употреби вида између индивидуализоване ситуације – егземплара и опште ситуације – типа, те указује и на анафорску функцију вида. Тип допушта само употребу несвршеног вида, а у индивидуализованој ситуацији – егземплару употребљавају се оба вида.

**15.** Неки радови посвећени су избору језичких средстава при превођењу аспектуалних категорија у различитим језицима. Међу словенским језицима то је рад Ј. Л. Ачилове и С. О. Соколове (Е. L. Ačilova, S. O. Sokolova): „Проявление аспектуальных особенностей восточнославянских языков при переводе“ (11–20), у коме се анализирају начини преношења главних аспектуалних значења – граматичких и лексичких – приликом превођења књижевних текстова са украјинског на руски и обрнуто. Овде долази до изражаја видска неутрализација, где се у истом контексту и значењу могу употребити и свршени и несвршени вид, а оба вида дозвољава превод. Такође, указује се и на неке разлике на функционалностилском нивоу. Рецимо, у украјинском полипрефигирани глаголи имају експресивностилску функцију, док у руском дају тексту разговорно-фамилијарни тон. Циљ рада Л. Геберта (L. Gebert): „Typology of Verbal Aspect: How Somali Explains Slavic“ (251–258) јесте да покаже којим се средствима и на који начин несвршени вид преводи на сомалски са посебним освртом на стативно, дуративно, итеративно и хабитуално значење. Конфронтацији средстава за изражавање вида у руском и јапанском језику посвећен је рад Ј. Канеко (Y. Kaneko): „Употребление «нестандартных» видовых форм японского языка в переводе русский художественной литературы“ (297–308), на примерима превода књижевних дела. Овде ћемо навести и рад М. Китадзе (М. Kitadze) „Видовые синонимичные формы русских и японских деепричастий в художественном тексте“ (309–323), у коме се анализирају

функционалне и лексичко-семантичке разлике партиципа у руском и јапанском, типолошки несродним језицима.

**16.** У зборнику се може издвојити и блок посвећен дијахроном истраживању вида – његовом развоју, али и употреби у споменицима. Тако, С. М. Дики (St. M. Dickey) у раду „Outline of a Comparative Analysis of the Development of the Imperfective General-Factual in Slavic“ (179–195) посматра развој употребе глагола несвршеног вида за изражавање општепознатих чињеница, и то с обзиром на пет фактора: губљење општесловенског система времена; улогу хабитуалних глагола; разлике у видској префиксацији; степен исказивања категорије одређености/неодређености код именица; степен језичког контакта са германским и романским језицима. Оваква употреба је најраспрострањенија у источнословенским, потом бугарском и пољском, минимално у западним: чешком, словачком, словеначком и „босанско-српско-хрватском“ (како стоји у раду). Дијахрони приступ заснован на посматрању групе глагола са специфичном морфологијом у старословенском заступљен је у раду Ј. Камфуиса (J. Kamphuis): „Exploring Verbal Aspect in Old Church Slavonic: From Lexical to Grammatical Aspect“ (283–296). Аутор показује три фазе развоја вида: лексичку – где се вид добија у контексту, флективну – где наспрам облика са једним видом стоји облик са другим, и творбену – где се творбеним процесима изводи нова лексичка јединица са супротним видом, а указује и на улогу имперфекта у развоју глаголског вида. Л. Руволето (L. Ruvolletto) у раду „Префиксация глаголов в *Повести временных лет*: Переходность, предельность и резултативность“ (439–450) анализира прелазне префиксирани глаголе настале од непрефиксираних непрелазних, који могу бити и ателични (*лежатъ*) и телични (*ступитъ*) у староруском рукописном спеменику из 11–12. века. Резултати показују да промена улоге аргумената заузима значајно место када је основни непрефиксирани глагол некаузативни. Ако је он ателични, префиксирани глаголи постају транзитивни и телични (*объстојатъ*), а ако су телични, постају прелазни са резултативним значењем (*проити*). Осветљава се развој префиксације у руском, те веза транзитивности, вида и акционалности. На крају, у раду Б. Вимера (B. Wiemer): „О роли вида в области кратности и прагматических функций (эскиз с точки зрения хроноטיפи)“ (585–609), кроз приступ хронотопа и са прагматичког аспекта, представља се хипотеза о историјском развоју вида у словенским језицима идући од објективних ка субјективним функцијама.

17. Како овај преглед показује, теме су биле веома разноврсне: разматрана је међузависност глаголског вида и различитих граматичких и (лексичко-)семантичких категорија преваходно у синхроној, али и дијахроној перспективи. Највише радова је засновано на материјалу руског језика, али и других језика: словеначком, чешком, македонском, дијалекту Молиских Словена и др. Контрастивне анализе су, осим међу словенским језицима (руски : украјински; руски : пољски : чешки : српск(охрватски); словеначки : руски; руски : украјински : пољски; горњолужички : чешки : руски и др.) спровођене и на релацији словенски : несловенски (руски : енглески; руски : шведски; руски : јапански; руски : сомалски итд.). У типолошком смислу, када су словенски језици посредни, већина истраживања потврђује тезе С. Дикија и А. Барентсена о подели словенских језика на западне, источне и прелазне, односно на њихово градирање од западних према источним у погледу концептуализације вида, тј. свршености као целовитости на западу или темпоралне одређености на истоку, а несвршености као нецеловитости на западу или темпоралне неодређености на истоку, а с обзиром на начин концептуализовања, перфективност је израженија и доминантнија на западу, а имперфективност на истоку. Овај зборник обиљем запажања и осветљених питања, с једне, и отворених нових проблема и постављених задатака за нова истраживања, с друге стране, оправдава рад Аспектолошке комисије МКС-а и доприноси, осим развоју аспектологије, и развоју различитих теоријских, али и примењених лингвистичких дисциплина, те превођењу и настави страних језика.

*Марина Спасојевић\**

Институт за српски језик САНУ

---

\* marina.spasojevic@isj.sanu.ac.rs